

О. В. БАТАНОВ

Олександр Васильович Батанов, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

МУНІЦИПАЛІЗМ ЯК КАТЕГОРІЯ СУЧАСНОГО МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Одним із найбільш примітних явищ у становленні та розвитку демократичної державності в Україні є відродження місцевого самоврядування як принципово нової системи організації публічної влади на місцях та, на цій основі, – формування муніципального права не лише як галузі права, а і як самостійної сфери наукового знання. В основі її формування знаходяться об'єктивні політичні, соціально-економічні, духовні, психологічні та інші передумови та закономірності виникнення, становлення та розвитку вітчизняного муніципалізму, проблеми організації та функціонування муніципальної влади та інші чинники, які пов'язані насамперед з наявністю самостійного для муніципального законодавства предмета правового регулювання як особливої сфери суспільних відносин, які виникають на базі тієї системи самоорганізації людей, яка визнається та функціонує за місцем їх проживання.

Безумовно, поняття науки муніципального права та її характеристики оптимально розкриваються із врахуванням тісних взаємозв'язків та залежностей, що існують між такими категоріями, як «галузь муніципального права» та «наука муніципального права». Однак, такі залежності не є жорсткими: між галуззю та наукою муніципального права є істотні відмінності, які стосуються не лише їх предмету, джерел, а й самої історії становлення галузі, з одного боку, та науки муніципального права – з іншого. Якщо муніципальне право як галузь права є новим самостійним правовим утворенням у системі права України, то однойменна наука має значно більш глибокі історичні коріння, які пов'язані зі становленням та розвитком ідейних засад класичного муніципалізму, теоретичних концепцій про походження місцевого самоврядування та муніципальної влади в Україні та зарубіжних країнах.

Незважаючи на це, для кожної науки приходять час осмислення накопиченого знання як результату теоретичного засвоєння нею свого предмету, який набуває риси системності. По суті йдеться про пізнання наукою самої себе, що є умовою її подальшого розвитку та утвердження реальної соціальної цінності. Думається, що прийшов такий час і для науки муніципального права, концептуальним орієнтиром для якої мають стати ідейні засади класичного муніципалізму.

Категорія «муніципалізм», незважаючи на те, що в сучасній Україні накопичений вагомий масив спеціалізованих досліджень щодо окремих аспектів муніципального права та процесу, проблем організації та діяльності місцевого самоврядування, є відносно новою для сучасної муніципально-правової науки. Поряд з такими поняттями як «муніципальна влада», «муніципальні права особи», «муніципальний лад», «муніципальний

процес», «муніципальний режим», категорія «муніципалізм» використовується у наукових працях вкрай рідко та, як правило, без будь-яких змістовних пояснень та причин такого оперування.

Безумовно, одним із чинників тому є те, що сама наука муніципального права знаходиться тільки у стадії свого становлення, а на її основі доволі повільно формується нова навчальна дисципліна, яка має своїм предметом вивчення питання організації і здійснення місцевого самоврядування, суспільних відносин, що виникають на місцевому рівні. Тому, муніципальне знання, побудоване на принципах класичного муніципалізму, лише складається. У стадії формування знаходиться вітчизняна теорія та методологія самоврядування, муніципальнознавчий категоріально-понятійний апарат.

Водночас, не викликає сумнівів, що вже сьогодні має відбутися своєрідна «санация» наукової мови. Очищення її від неясностей та подвійного тлумачення об'єктивно повинно розглядатися як передумова у дослідженні важливих наукових проблем. Дослідники актуальних проблем конституційного та муніципального будівництва і права мають переконатися, що аналіз понять не обмежується суто «терапевтичними» цілями. Досліджуючи важливі муніципально-правові категорії та способи їх використання, вчений-муніципаліст тим самим концептуалізує муніципально-правову реальність. Значною мірою цьому сприятиме формування сучасного категоріально-понятійного апарату муніципального права, у якому поняття «муніципалізм» має стати одним із системоутворюючих.

Зрозуміло, що в науці муніципального права розвинутий категоріально-понятійний апарат не може сформуватися одномоментно. Це довготривалий та складний процес. По-перше, муніципально-правові поняття мають бути ув'язані в єдину збалансовану понятійну систему та, по-друге, синхронізовані з юридичними категоріями, які існують у суміжних юридичних науках, насамперед, конституційного, цивільного, адміністративного, земельного, фінансового права та інших галузевих наук.

До того ж, необхідно враховувати і те, що на сучасному етапі розвитку місцевого самоврядування та муніципального права пріоритетність відзначеної проблеми значною мірою зумовлена тією обставиною, що наука муніципального права знаходиться в стадії становлення і формування цієї науки неодмінно впирається в наявний у обігу категоріально-понятійний апарат, у тому числі той, яким оперує чинне законодавство.

Однак, не викликає сумнівів, що чітко відпрацьована та синхронізована система муніципально-правових категорій може стати базою для концептуального вирішення багатьох злободенних проблем, особливо, проблем, пов'язаних із організацією та функціонуванням публічно-владного апарату, розмежуванням функцій, предметів відання та повноважень різних органів, які здійснюють муніципальну владу.

Вважаємо, що напрями теоретичних досліджень, які переслідують мету виявлення загальних закономірностей, пов'язаних з оптимальним функціонуванням місцевого самоврядування, мають колосальну цінність та актуальність, так як саме у теоретичних недоопрацьованих містяться паростки більшості практичних проблем у місцевому житті. До того ж, основною больовою точкою теорії місцевого самоврядування, власне кажучи, й є її категоріально-понятійний апарат, так як значна кількість муніципальних норм запозичена як із міжнародних стандартів муніципальної демократії, так і з різних іноземних джерел, орієнтованих на власні, значною мірою відмінні, категоріально-понятійні системи, що передбачає пріоритетність завдання, пов'язаного із рецепцією запозичених юридичних понять до вітчизняних умов та їх грамотним включенням до категоріального апарату вітчизняної науки муніципального права.

Таким чином, істинно науковий аналіз муніципально-правової матерії неможливий без наявності необхідного гносеологічного інструментарію, невід'ємним елементом якого є чіткий категоріально-понятійний апарат¹.

Що ж являє собою поняття «муніципалізм»? Муніципалізм як суспільно-політичний феномен розглядається деякими дослідниками, по-перше, як продукт теорії та практики буржуазного місцевого самоврядування (так званий «буржуазний муніципалізм»); по-друге, як самостійний дослідницький проект у період переходу від класичної муніципальної науки до науки радянського будівництва у 20-ті роки минулого століття³; по-

третє, за відсутності дефінітивного визначення, по суті, як концептуальна характеристика стану розвитку місцевого самоврядування у певну епоху в певній країні або в зарубіжних країнах у цілому⁴; по-четверте, у зв'язку із формуванням муніципальної правосвідомості, свідомим вихованням почуття належності до рідної спільноти, свого населеного пункту, «малої батьківщини»⁵; по-п'яте, як ідеологія і практика місцевого самоврядування на рівні населеного пункту в цілому, на рівень вище порівняно з територіальною (сусідською) громадою; як практична реалізація основних засад, принципів і можливостей міської (селищної, сільської) автономії⁶; та, по-шосте, органічна частина конституціоналізму та результат розвитку концепцій місцевого самоврядування під впливом його принципів та ключових ідей⁷.

Також, муніципалізм є сучасним напрямом у теорії анархізму – «лібертарний муніципалізм» («комуналізм») Північно-Американських Соціальних Екологів, на чолі з відомим теоретиком екоанархізму, видатним соціологом та мислителем сучасності Мюрреєм Букчиним. Це варіант так званого міського анархізму як комунальної системи базисного громадянського самоврядування. Лібертарний муніципалізм Мюррея Букчина вміщує місто або околиці у центр революційного процесу та усієї анархістської політики. Стрижнева ідея лібертарного муніципалізму – перетворення муніципальних органів влади в інститут суспільного самоврядування⁸. По суті, це не тільки сучасне тлумачення ідей П. Ж. Прудона, М. О. Бакуніна, П. О. Кропоткіна та інших теоретиків анархізму, а і поглядів Й. Альгузіуса, А. де Токвіля та інших видатних мислителів минулого.

На наше переконання, тільки у своїй єдності означені аспекти у розумінні сутності муніципалізму (у тому числі у контексті ідей та цінностей анархізму) дозволяють говорити про існування даного феномену не лише як привабливої концептуальної моделі, а й об'єктивної реальності, яка має аксіологічні, інституціональні, конститутивні, нормативні, функціонально-телеологічні, історичні, національні та ментальні параметри, які еволюційним шляхом склалися під впливом відповідних ідей та принципів. У рамках сучасного світового конституціоналізму саме через призму функціонування муніципалізму, який, на думку М. О. Баймуратова, забезпечує якісно новий рівень розвитку і взаємодії автономії і колективізації інтересів людини на локальному рівні функціонування соціуму, територіальне співтовариство у перспективі розвивається і трансформується в активного продуцента конституційної свідомості та культури, що є телеологічно-стратегічними критерійними ознаками ідеології національного і світового конституціоналізму⁹.

Сучасний етап розвитку муніципалізму в Україні зумовлений істотними змінами у механізмі конституційно-правового регулювання суспільних відносин та якісним оновленням структури та змісту як науки конституційного права, так і науки муніципального права. На наш погляд, сутність муніципалізму необхідно розглядати та розуміти:

по-перше, в аксіологічному та гносеологічному вимірі як політико-правову ідеологію, яка являє собою систему ідеалів та ідей про фундаментальні цінності муніципальної демократії (їх генезис, систему, форми вираження, методи та ступінь реалізації і захисту) та генетично пов'язана з феноменом муніципальної влади, в основі якої знаходиться симбіоз муніципально-правової теорії та практики;

по-друге, в онтологічному вимірі як особливу форму існування суспільної свідомості та механізму втілення у буття людини ідеалів муніципальної демократії та ідей високого авторитету людської особистості, поваги до її гідності, прав та свобод, а саме – муніципальної свідомості, побудованої на свідомій переконаності в необхідності, корисності, функціонально-телеологічній цінності інститутів муніципальної влади та правових норм, на основі яких вони визнаються державою та моделюють можливості досягнення соціальної справедливості, захисту різнопланових інтересів людини за місцем проживання за допомогою дій та кроків влади, заснованих на нормах природного права та правового закону. Ми вважаємо, що означений аспект є одним із ключових як у процесі формування сучасного муніципалізму в Україні в цілому, так і в плані розвитку муніципальної влади зокрема. Адже найголовнішою передумовою зрушень у справі муніципалізації місцевої влади має бути формування муніципального мислення

суспільства, розвиток масової культури самоврядування, витребуваність у народі самого муніципального принципу;

по-третє, у праксеологічному вимірі як практику організації та функціонування муніципальної влади та реалізації прав людини у сфері місцевого самоврядування, яка склалася під впливом загальноновизнаних ідей та принципів муніципальної демократії;

по-четверте, локальний вимір вітчизняного конституціоналізму в цілому. У цьому аспекті, муніципалізм (поряд із парламентаризмом¹⁰), акумулюючи усі ідейні установки, системні якості, ознаки та атрибути конституціоналізму, є його концептуальним та інституціональним базисом: муніципалізм – на локальному рівні, а парламентаризм – загальнонаціональному (загальнодержавному).

Ми вважаємо, що перспективи модернізації соціально-економічної, політичної та правової систем українського суспільства у даний час визначаються не тільки об'єктивними закономірностями інноваційного розвитку держав в умовах глобалізації та європейської інтеграції, процесами зближення правових систем сучасності, а й необхідністю врахування у процесі формування вітчизняного конституціоналізму локального-особистісного фактору, розмаїття історичних, національно-культурних та інших особливостей розвитку територіальних громад як первинної суб'єктної основи муніципальної влади, яка у сучасному світі закономірно визнається основою будь-якого демократичного ладу. У цьому сенсі загальна тенденція переосмислення традиційних правових категорій та понять, теоретико-методологічних засад галузевих юридичних наук передбачає необхідність удосконалення теоретико-методологічних підходів до вивчення як конституційного, так і муніципального права як галузевих юридичних наук.

На наш погляд, досвід проведення радикальних демократичних перетворень у правовій системі нашого суспільства, виникнення та розвиток у її складі муніципального права як самостійної галузі права, свідчить про необхідність кардинального наукового переосмислення проблем співвідношення особи та держави, прав людини, їх забезпечення та захисту як всередині країни, так і на міжнародному рівні, що, як правило, не є можливим у процесі аналізу традиційно-правових інститутів.

У зв'язку з цим, вивчення теоретико-методологічних аспектів публічної влади та обґрунтування людиноцентричного підходу до аналізу конституційно-правових явищ та процесів з позицій сучасного муніципалізму дозволяє реалізувати конструктивну функцію теорії конституціоналізму, її динамічний характер, виявити рівень реального впливу юридичної науки, насамперед науки конституційного та муніципального права, на правотворчість та правозастосування у діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, способи застосування юридичної техніки як механізму підвищення ефективності як конституційно-правового, так і муніципально-правового регулювання суспільних відносин.

Однак ряд обставин об'єктивного та суб'єктивного характеру були та сьогодні є стримуючими факторами для активних та плідних досліджень у цьому напрямі. До числа таких обставин відноситься стан муніципального права як галузі права. Так, тривалі, не завжди конструктивні спори про її місце у правовій системі України, зведення її «статусу» лише до галузі законодавства негативно відзначились на розробці системи цієї самостійної галузі публічного права, а звідси, і на структуруванні відповідного наукового знання.

Суттєвою перешкодою на шляху становлення науки муніципального права виступає непослідовна вітчизняна державна політика у сфері муніципального будівництва: організація місцевого самоврядування здійснюється, найчастіше, без урахування об'єктивно назрілих суспільних потреб і інтересів територіальних громад, в угоду державним, регіональним і місцевим елітам.

Гальмувала розвиток науки муніципального права і відсутність континуїтету в її розвитку, зокрема категоричне заперечення не лише на практиці, а й на науковому рівні феномену публічної самоврядної влади територіальних громад, ідеологічне забарвлення конституційної матерії за радянських часів, не завжди зважене запозичення думок та досвіду, народжених істотно новими обставинами часу та місця. Усе це призвело до хронологічної розірваності ідей та теоретичних конструкцій, або до непродуманого реанімування віджилих понять, теорій, концепцій.

І все ж таки, незважаючи на перераховані та інші негативні чинники, наукою муніципального права накопичений значний масив муніципально-правового знання, який потребує переосмислення. При цьому важливо визначитися із змістом, предметом, об'єктом, методологією, структурою та зв'язками такого знання, його якісними характеристиками, способами отримання, пояснення, оцінки, суспільно-політичної ролі. Успішному зрушенню у даному напрямі має сприяти розробка цих та інших актуальних проблем науки муніципального права.

У числі основних характеристик муніципального права як науки можна відмітити, по-перше, її суспільний та політико-правовий характер. Це означає, що основний об'єкт дослідження даної науки пов'язаний із соціально-політичними явищами, які мають правове значення та попадають у сферу правового регулювання. Відповідно, муніципально-правова наука спирається як на загальнотеоретичні правові концепції, поняття і категорії, так і розробляє власні, галузеві підходи до правового аналізу проблем організації та функціонування місцевого самоврядування, закономірностей виникнення та розвитку муніципалізму і локальної демократії.

По-друге, сучасна наука муніципального права носить комплексний характер. Причому вона у процесі свого перманентного становлення «використовує» наукові ідеї, теорії не тільки інших галузевих юридичних наук (у першу чергу – конституційного, а також адміністративного, фінансового, цивільного, підприємницького та інших галузей), теорії держави і права, але й економічних наук, соціології, політології, менеджменту, соціальної психології. Цим детермінується, з одного боку, множинність міждисциплінарних зв'язків науки муніципального права, багатство джерел її концептуальних науково-теоретичних ідей. З іншого боку, виникає складність у напрацюванні власних, специфічних для муніципально-правової сфери наукових знань підходів до правової оцінки та теоретичного обґрунтування відповідних подій, явищ та фактів.

По-третє, наука муніципального права відноситься до числа галузевих наук, основною ознакою яких є вивчення однойменної галузі права. Вона розкриває притаманні даній галузі закономірності, формулює основні поняття і категорії сучасного муніципалізму, якими оперує чинне муніципально-правове законодавство, аналізує функції і роль муніципально-правових інститутів. Тому до числа особливостей муніципально-правової науки відноситься нормативна система джерел муніципального права, яка утворює емпіричну основу муніципально-правових досліджень.

По-четверте, наукою про місцеве самоврядування досліджуються не тільки муніципально-правові норми та інститути, а і стан муніципально-правової дійсності та закономірності виникнення, становлення та розвитку муніципалізму, проблеми організації та функціонування муніципальної влади, процеси, пов'язані з реалізацією та захистом прав та свобод людини у сфері місцевого самоврядування. Тому об'єктом наукового дослідження цієї галузі юридичних знань є сукупність механізмів місцевого самоврядування, муніципальних відносин, відповідних правових норм та інститутів, юридичної, політичної, а також соціально-економічної практики, у тій частині, в якій вона впливає на усі муніципально-правові явища та процеси. Саме об'єкт є началом наукового пізнання.

У цьому плані найістотнішим завданням науки муніципального права є глибоке і всебічне вивчення феноменології взаємозв'язку територіальної громади – первинного суб'єкта муніципальної влади та питань місцевого значення – основного об'єкта муніципальної влади. Означена кореляція – одна з ключових проблем муніципальної демократії. Саме заради ефективного вирішення питань місцевого значення визнається та гарантується місцеве самоврядування. Тут принципове значення має розробка проблем підвищення ефективності діяльності територіальних громад та органів та посадових осіб місцевого самоврядування в процесі вирішення питань місцевого значення. Наука муніципального права покликана ретельно збирати, вивчати, узагальнювати та розповсюджувати практику застосування прогресивних, найбільш ефективних форм і методів здійснення муніципальної влади. Вона також повинна прогнозувати розвиток муніципальної влади у процесі подальшого розвитку демократичних перетворень у нашому суспільстві. Завданням науки муніципального права є вивчення умов, способів та засобів, які забезпечують правову, організаційну та матеріально-технічну самостійність муніципальної влади насамперед від державної влади.

Також до числа основних специфічних ознак муніципально-правової науки як системи об'єктивних та достовірних знань про місцеве самоврядування відносяться: а) наукова продукція, яка відображена у відповідних муніципальних теоріях та концепціях, змісті наукових публікацій, наукових працях та періодичних виданнях з муніципального права; б) функціонування науково-дослідних установ; в) функціонування системи освітніх установ з метою популяризації муніципально-правових знань та підготовки кваліфікованих наукових кадрів; г) практична реалізація наукової продукції у сфері муніципальної правотворчості, правозастосування та судочинства. Саме наявність названих ознак та характеристик обумовлює роль науки муніципального права у процесі становлення муніципалізму як муніципально-правової ідеології, яка відображає і прогнозує розвиток відповідної нормотворчості та нормозастосування. Йдеться саме про правову ідеологію, формулювання і дослідження якої пов'язане із застосуванням інструментарію юридичної науки.

Слід зазначити, що наука муніципального права – це галузь юридичної науки, яка базується на принципово інших, аніж наука радянського будівництва поглядах та ідеях про організацію публічної влади на місцях. Своїм головним предметом вона має, насамперед, закономірності виникнення та визнання, а також особливості організації та функціонування муніципальної влади як особливого виду публічної влади. Також предметне поле науки муніципального права у контексті теорії сучасного муніципалізму складають і муніципальні права особи, особливості їх реалізації та захисту.

Виділення у системі категорій сучасного муніципального права поряд із категорією «муніципалізм» таких категорій як «муніципальна влада» та «муніципальні права особи» детерміновано, по-перше, тим, що обидві категорії існують у сфері муніципально-правових відносин та отримують правове оформлення у нормах відповідної галузі. Тому співпадає предметна сфера, у якій складаються та мають прояв ці категорії. По-друге, їх щільний взаємозв'язок зумовлений співвідношенням та співпадінням інтересів носіїв муніципальної влади та інтересів власників муніципальних прав. Тому ідея поєднання у предметі науки муніципального права такої тріади категорій як «муніципалізм», «муніципальна влада» та «муніципальні права особи» має знайти вираження у її системі, функціях, методології тощо.

Ідея, яка закладена у цих та інших юридичних категоріях, складає сутність предмету науки муніципального права, проявляється у змісті об'єктів, які вивчаються цією наукою, відображається у її поняттях та інших теоретичних конструкціях. Ідея муніципальної влади та муніципальних прав особи, будучи центральною проблемою сучасного муніципалізму, виступає у ролі свого роду філософії та ідеології муніципального права.

¹ Соловьев С. Г. Система фундаментальных понятий муниципального права: дис. ... канд. юрид. наук: специальность 12.00.02 – конституционное право; государственное управление; административное право; муниципальное право / С. Г. Соловьев. – Екатеринбург, 1998. – С. 3-4.

² Барабашев Г. В. Муниципальные органы современного капиталистического государства (США, Великобритания) / Г. В. Барабашев. – М.: МГУ, 1971. – 280 с.; Кутафин О. Е. Муниципальное право Российской Федерации: Учеб. 2-е изд., перераб. и доп. / О. Е. Кутафин, В. И. Фадеев. – М.: Юристъ, 2002. – С. 46; Козлова Е. И. Конституционное право России: учеб. – 2-е изд., перераб. и доп. / Е. И. Козлова, О. Е. Кутафин. – М.: Юристъ, 2001. – С. 95.

³ Матвеев Д. Н. Институт местного самоуправления в политической системе современной России: автореф. дис. ... канд. полит. наук: специальность 23.00.02 – Политические институты, этнополитическая конфликтология, национальные и политические процессы и технологии / Д. Н. Матвеев. – М., 2008. – С. 9; Яцук Т. Ф. Организационные основы местной власти в РСФСР в период нэпа. Историко-правовое исследование: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: специальность 12.00.01 – теория и история права и государства; история учений о праве и государстве / Т. Ф. Яцук. – М., 2008. – С. 21; Яцук Т. Ф. Формирование отечественного муниципализма 1920-х годов / Т. Ф. Яцук // Юристъ-Правоведъ. – 2007. – № 2. – С. 72–76.

⁴ Акмалова А. А. Особенности правового регулирования и организации местного самоуправления в Российской Федерации: Теоретико-методологический аспект: дис. ... д-ра юрид. наук: специальность 12.00.02 – конституционное право; муниципальное право / А. А. Акмалова. – М., 2003. – С. 31, 32; Еремян В. В. Современный мексиканский муниципализм. Учеб. пос. / В. В. Еремян. – М.: Изд-во УДН,

1996. – 90 с.; Зуева Ю. А. Самоуправление как форма осуществления публичной власти в условиях государства переходного периода: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: специальность 12.00.01 – теория и история права и государства; история правовых учений / Ю. А. Зуева. – Ростов-на-Дону, 2003. – С. 6; Краюшкина Е. А. Эффективность местного самоуправления в условиях становления гражданского общества в России (региональный аспект): автореф. дис. ... канд. социол. наук: специальность 23.00.02 – политические институты, этнополитическая конфликтология, национальные и политические процессы и технологии / Е. А. Краюшкина. – Саратов, 2008. – С. 16; Матвеев Д. Н. Институт местного самоуправления в политической системе современной России: автореф. дис. ... канд. полит. наук: специальность 23.00.02 – Политические институты, этнополитическая конфликтология, национальные и политические процессы и технологии / Д. Н. Матвеев. – М., 2008. – С. 7, 10; Рукавишников Ю. Законодательное закрепление основ федерализма и муниципализма в Индии в конце XIX – начале XX в.в. / Ю. Рукавишников // Актуальные проблемы юридической науки нового века. Материалы конференции молодых ученых и аспирантов. – М.: Изд-во РУДН, 2001. – С. 94–99; Чихладзе Л. Т. Соотношение местного самоуправления и местного управления в муниципальном законодательстве Республики Армения: сравнительно-правовой анализ / Л. Т. Чихладзе // Политика и общество. – 2007. – № 10. – С. 35–41 та ін.

⁵ Людина – Громада – Регіон. Антикризова стратегія розвитку [Електронний ресурс] // Західноукраїнський ресурсний інтернет-портал дистанційної освіти з суспільно-гуманітарних наук. Проект Центру політичних досліджень. – Режим доступу: <http://westukr.itgo.com/ludyna.html>

⁶ Козловець М. А. Идеология как фактор консолідації суспільства [Електронний ресурс] / М. А. Козловець // Авторські реферати, курсові та дипломні роботи. Онлайн бібліотека: підручники, навчальні посібники, лекції. – Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/view/7172/97/>; Заблоцький В. П. Створення життєздатної місцевої громади як форма трансформативної демократії [Електронний ресурс] / В. П. Заблоцький // Українсько-канадський проект «Розбудова демократії». – Режим доступу: http://www.democracy.kiev.ua/publications/collections/conference_2000/section_4/Zablotsky.pdf

⁷ Баймуратов М. О. Місце самоврядування як загальний спадок людської цивілізації та феномен сучасного світового конституціоналізму / М. О. Баймуратов // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2009. – № 4–5. – С. 46; Камто В. М. Український муниципалізм: історія і сучасність / В. М. Камто // Хроніка–2000. Український культурологічний альманах. – 1998. – Вип. 27–28. – С. 492–504; Солонин А. Ю. Система органів місцевого самоуправління: Конституційно-правовий аналіз: автореф. дис. канд. юрид. наук: спеціальність 12.00.02 – конституційне право; муниципальне право / А. Ю. Солонин. – Челябінськ, 2006. – С. 9.

⁸ Анархія в містах. Лібєртарний Муниципалізм Мюррея Букчина. [Електронний ресурс] // Сетевий проєкт «Ми і анархія». – Режим доступу: <http://anarchism.narod.ru/town.html>; Букчін М. Що таке комуналізм? Демократичний вимір анархізму [Електронний ресурс] / М. Букчін // ЛІВА СПРАВА – Портал українських лівих. – Режим доступу: http://livasprava.in.ua/archive/index.php?option=com_content&view=article&catid=23&id=306; Букчін М. Лібєртарний Муниципалізм: Загальний огляд [Електронний ресурс] / М. Букчін // Живий журнал LIVEJOURNAL. – Режим доступу: http://community.livejournal.com/ua_indymedia/262719.html та ін.

⁹ Баймуратов М. О. Місце самоврядування як загальний спадок людської цивілізації та феномен сучасного світового конституціоналізму / М. О. Баймуратов // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2009. – № 4–5. – С. 46.

¹⁰ Гуляева Е. А. Парламентаризм как концептуальное и институциональное основание конституционализма: опыт отраслевого и сравнительно-правового анализа: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: специальность 12.00.02 – конституційне право; муниципальне право / Е. А. Гуляева. – СПб., 2006. – 21 с.

Резюме

В статті розкривається сутність категорії «муниципалізм». Показано її місце в системі категорій сучасного муніципального права. Виділяються елементи сучасного муниципалізму і розкривається їх сутність.

Ключевые слова: сучасний муниципалізм, муниципальне право, муниципальні права людини, муниципальна влада, свобода.

Summary

In the article the contest of the category “municipalism” is given. Its place in the system of categories of modern municipal law is shown. The elements of modern municipalism are defined and its contest is analyzed.

Key words: modern municipalism, municipal law, municipal human rights, municipal power, freedom.

Отримано 8.10.2009